

Scenariusz zajęć

na podstawie opowiadania Kazimierza Szymeczki „Wieża ciśnień”

ze zbioru „Gorzka czekolada tom 2. Nowe opowiadania o ważnych sprawach”

Czas na przerobienie scenariusza: 2-3 godziny zajęć

Pomoce dla Edukator/a:

– fundacyjne opracowanie na temat wartości moralnych:

https://calapolskaczytadzieciom.pl/wp-content/uploads/2022/02/WpC-2021_broszura-dla-edukatorow.pdf

– fundacyjne opracowanie na temat dojrzałego radzenia sobie ze złością:

<https://calapolskaczytadzieciom.pl/dla-rodzicow/o-wychowaniu/jak-dojrzale-radzic-sobie-ze-zloscia/>

– wywiad z dr Rossem Campbellem (fragment dotyczący złości i biernej agresji)

<https://calapolskaczytadzieciom.pl/dla-rodzicow/o-wychowaniu/czy-umiemy-kochac-dzieci/>

– książki „Z dzieckiem w świat wartości”, „Wychowanie przez czytanie” autorstwa Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej;

– książka „Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka” Roberta Cialdini.

Materiały na zajęcia: ww. zbiór opowiadań, duże kartki papieru/flipchart, pisaki.

Przed zajęciami – propozycje dla Edukator/ki/a:

1. Przeczytaj opowiadanie „Wieża ciśnień”, następującą po nim rozmowę z psychologiem Jackiem Masłowskim oraz opisy pojęć psychologicznych i wartości (przed opowiadaniem i na końcu książki).
2. Wybierz do omówienia z uczniami emocje oraz terminy psychologiczne, które pojawiają się w opowiadaniu i rozmowie z psychologiem (emocje: np. złość, upokorzenie; terminy psychologiczne: zasoby wewnętrzne, poczucie własnej wartości).
3. Wybierz wartości moralne, które są praktykowane lub łamane w opisanej historii (np. szacunek, uczciwość, odpowiedzialność, odwaga, przyjaźń, przyzwoitość, mądrość).

UWAGA: Materiał w scenariuszu jest dość obszerny. Edukator/ka może skupić się na wybranych przez siebie, najważniejszych wątkach.

Cele zajęć:

Pomoc w realizacji podstawy programowej oraz kształtowaniu kompetencji i postaw młodzieży poprzez rozwój intelektualny, emocjonalny, społeczny i moralny, w tym:

1. Rozwijanie umiejętności pracy z tekstem literackim, nauczenie czerpania przyjemności i wiedzy z literatury, rozwijanie sprawności językowej i czytelniczey;
2. Wyjaśnienie uczniom istoty uczuć i emocji – czym są, czemu służą, czy dzięki poznaniu emocji można lepiej zrozumieć motywacje i zachowania własne oraz innych ludzi;

3. Nazywanie różnych trudnych uczuć/emocji. Kiedy się pojawiają, jak się przejawiają? Jak sobie z nimi radzić, np. ze złością?

4. Uświadomienie uczniom różnych rodzajów wartości oraz specyfiki wartości moralnych (służą wspólnemu dobru);

5. Ćwiczenie umiejętności logicznego i krytycznego myślenia, kulturalnej dyskusji bez przerywania mówiącym, argumentowania i spokojnego odpierania argumentów strony przeciwnej, analizowania, wnioskowania; ćwiczenie wypowiedzi publicznych;

6. Ćwiczenie uważnego słuchania i nawiązywania do wypowiedzi poprzedników – np. rozwijania myśli przedmówcy, podkreślania ważnych spostrzeżeń poprzedników (jako przeciwieństwo deprecjonowania/wyśmiewania);

7. Rozwijanie umiejętności szukania informacji w kilku różnych źródłach – internetowych (np. Wikipedia), książkowych (np. Słownik Języka Polskiego, książki dot. psychologii, moralności i etyki, popularnonaukowe), bezpośrednio u autorytetów w danej dziedzinie.

Lekcja 1 – Przebieg zajęć

1. Przeczytanie uczniom przez Edukatorkę/a opowiadania „Wieża ciśnień”.

2. Dyskusja uczniów nad postawami bohaterów:

A – Jakie cechy charakteryzują grupę koleżeńską w klasie i co o tym świadczy?

Przykłady (beztroska, humor, wzajemna sympatia, podatność na modę, potrzeba konformizmu i przynależności do grupy, snobizm, kliki – np. Olo i jego przyboczni). Jakie uczucia są odczuwane przez bohaterów (np. zazdrość, lęk, uraza, upokorzenie, złość, wstyd, rozczarowanie, pożądanie). Czy jest to typowa/nietypowa grupa współczesnych nastolatków? Co o tym świadczy?

B – Jakie wypowiedzi i zachowania uczniów mówią o ich wartościach, czyli o rzeczach i sprawach dla nich cennych, ważnych, zasadach, którymi się w życiu kierują oraz celach, do których dążą? Przykłady (zabawa, moda na wyzwania, chęć zaimponowania, lojalność, chęć sprawdzenia się, doświadczenia nowych przeżyć/emocji).

C – Jakie wartości moralne, czyli zasady postępowania na rzecz wspólnego **DOBRA**, są przez nich praktykowane, a które ignorowane/łamane. Prośba o podanie przykładów wartości/antywartości w danej sytuacji (przyjaźń, życzliwość – są praktykowane, ale odpowiedzialność, mądrość – nie).

3. Edukator przedstawia na flipcharcie diagram z zaproponowanym przez Fundację podziałem wszystkich wartości na różne kategorie: materialne, niematerialne: moralne i pozamoralne.

Zadanie:

1. Uczniowie są proszeni o wpisanie na flipcharcie przykładów poszczególnych rodzajów wartości pod ww. tytułowymi kategoriami. Przykłady: wartości materialne: dom, pieniądze, ubrania, komputer, jedzenie, pieniądze; wartości moralne – szacunek, uczciwość, przyjaźń, mądrość; wartości pozamoralne: zdrowie, uroda, muzyka, sport, wyobraźnia, podróże.

2. Rozmowa z uczniami nt. zagrożeń w Internecie i konsekwencji manipulacji w sieci.

3. Próba stworzenia definicji/opisu istoty manipulacji – czemu służy, czym się przejawia (warto skorzystać z różnych źródeł – np. z książki Roberta Cialdiniego „Wywieranie wpływu na innych. Teoria i praktyka”, w której autor rozróżnia pojęcie manipulacji, czyli działania na szkodę innych, od wywierania wpływu na innych, którego celem jest ich dobro).

4. Jakie wartości moralne łamie p. Rober – manipulator? (szacunek, uczciwość, przyzwoitość, odpowiedzialność, życzliwość, mądrość)

Do przemyślenia po zajęciach:

1. Jakie wartości moralne (zasady służące DOBRU) mają charakter uniwersalny, czyli są rozumiane i cenione przez ludzi na całym świecie (co niestety nie znaczy, że przez wszystkich praktykowane).
2. Czy wiedza i inteligencja są wartościami moralnymi? Czym różnią się od mądrości?

Lekcja 2 – Przebieg zajęć

1. Krótkie przypomnienie przez uczniów treści opowiadania.
2. Wspólne stworzenie przez uczniów profilu manipulatora: kim jest (osobą z kompleksami i problemem złości, inne cechy...), dlaczego krzywdzi innych, jakie odnosi korzyści? (psychologiczne, społeczne, inne)
3. Prosimy uczniów o podanie innych przykładów manipulacji – znanych im z własnego doświadczenia, z książek, filmów.

Zadanie:

1. Uczniowie zapisują na flipcharcie w trzech kolumnach:
 - cechy manipulatorów,
 - spodziewane przez nich korzyści z manipulacji oraz
 - skutki ich manipulacji dla innych ludzi. Próbują znaleźć jak najwięcej takich przykładów.

4. Jakie trudne uczucia i emocje są odczuwane przez bohaterów opowiadania?

Lęk, w tym lęk społeczny przed śmiesznością, upokorzenie, wstyd, rozczarowanie, pożądanie, złość... Jednymi z najczęściej odczuwanych emocji są lęk i złość, które są nieuświadomionymi motywatorami większości naszych decyzji. Dlatego warto dostrzegać je i kontrolować. Np. nauczyć się kontrolować własną złość.

5. Dyskusja z uczniami na temat **ZŁOŚCI** jako częstym motywatorze działań ludzi, w tym manipulatorów. Jak zachowują się ludzie pod wpływem złości? Co czują i robią? Jakie są skutki ich zachowań dla nich samych, dla bliskich, dla innych osób, istot? (wielu przykładów dostarczają media/filmy/gry, które kreują i podsycają kulturę złości, bo wyrastająca ze złości agresja jest dynamiczna, atrakcyjna wizualnie i emocjonalnie dla wielu osób, łatwa do pokazania i zrozumiała nawet bez słów – nie trzeba tłumaczenia na inne języki – w związku z czym bardzo dobrze się sprzedaje!)

6. Na podstawie fundacyjnego opracowania nt. złości Edukator/ka omawia z uczniami przyczyny złości i sposoby radzenia sobie z tą trudną emocją, by osiągnąć właściwy cel – zmniejszyć lub rozwiązać problem – po czym wypisuje na flipcharcie zasady mądrego rozwiązywania problemu złości:

4 sposoby dojrzałego radzenia sobie ze złością:

- **grzecznie**
- **słownie (ustnie lub pisemnie)**
- **wobec osoby, która złość wywołała**
- **konstruktywnie (proponując możliwe i akceptowalne dla obu stron konkretne rozwiązanie)**

7. Po przedstawieniu ww. zasad Edukator/ka czyta uczniom krótką scenkę opisującą rozmowę sąsiedzką przy garażu, która pokazuje sposób dojrzałego radzenia sobie ze złością: <https://calapolskaczytadzieciom.pl/dla-rodzicow/o-wychowaniu/krotka-historia-o-trabieniu/>

8. Uczniowie oceniają, czy w przedstawionej sytuacji zostały zastosowane wszystkie ww. zasady dojrzałego radzenia sobie ze złością.

Zadanie:

Uczniowie siadają w grupach 2-4 osobowych. Każda grupa wymyśla sytuację konfliktową, na którą jedna z rozłoszczonych osób stara się zareagować spokojnie i mądrze, uwzględniając 4 zasady dojrzałego radzenia sobie ze złością. Jeśli czas pozwoli, grupy mogą dodatkowo wymienić się wymyślonymi przez siebie pomysłami na sytuacje wywołujące złość i pracować nad dojrzałym rozwiązaniem kolejnego konfliktu. Czy to zadanie było łatwe?

Do przemyślenia po zajęciach:

Prosimy uczniów, by zastanowili się nad różnymi sytuacjami, w których pod wpływem złości postąpili inaczej (impulsywnie, agresywnie, biernie), niż jest to sugerowane w metodzie dojrzałego radzenia sobie ze złością i przy okazji – rozwiązywania problemu. Jakie były skutki ich złości. Czy rozwiązali lub złagodzili problem – czy przeciwnie?

Lekcja 3 – Przebieg zajęć

1. Edukator/ka czyta uczniom lub omawia wywiad z psychologiem Jackiem Masłowskim, zamieszczony po opowiadaniu. Zachęca też uczniów do samodzielnego przeczytania opowiadania oraz wywiadu. Zwraca uwagę na zagadnienia takie jak inicjacja do męskości (np. w różnych kulturach).
2. Następnie Edukator/ka inicjuje dyskusję nt. postawy głównego bohatera-narratora:
 - Czy w różnych sytuacjach postępował uczciwie, odpowiedzialnie i mądrze?

- Czy miał jakieś narzędzie („kompas”, „drogowskaz”), które by mu pomogło podejmować właściwe decyzje? Czym się kierował? (opinią koleżanek i kolegów, impulsem, popędem, pychą, inne...)
- Czy miał świadomość powodów podejmowanych przez niego konkretnych decyzji zarówno w klasie, jak i poza szkołą? (lęku, złości, pokus, presji wewnętrznej oraz zewnętrznej – warto skorzystać z ww. wywiadu z psychologiem)
- Czy brał pod uwagę skutki swoich zachowań?
- Co sprawiło, że był łatwą ofiarą dla cynicznego manipulatora?
- Czy jego zachowanie jest typowe dla współczesnego nastolatka? Wnioski...

Zadanie:

1. Uczniowie dzielą się na 3-5 osobowe grupy. Każda z nich tworzy listę uniwersalnych wartości moralnych.

2. Pierwsza grupa przedstawia 3 wybrane przez siebie wartości, argumentując, dlaczego dana wartość została zaklasyfikowana do wartości moralnych (służy DOBRU), w dodatku do uniwersalnych (rozumieją ją i cenią wszyscy ludzie). Reprezentujący tę grupę uczeń zapisuje zaproponowane wartości na flipcharcie.

3. Edukator/ka zachęca grupę do dyskusji, czy są to rzeczywiście uniwersalne wartości moralne.

4. Kolejne grupy dopisują po 3 inne uniwersalne wartości i uzasadniają ich wybór. Po każdej prezentacji krótka dyskusja jw. nad zapisanymi wartościami.

5. Edukator/ka wprowadza uczniów w istotę wybranych wartości moralnych: SZACUNKU, ODPOWIEDZIALNOŚCI oraz MĄDROŚCI. Uczniowie zapoznają się z definicjami ww. wartości, dyskutują o ich trafności oraz podają własne przykłady zachowań zgodnych z ww. wartościami moralnymi lub niezgodnych z nimi.

6. Pytamy, czy ludzie uświadamiają sobie, że prawie każda ich decyzja i zachowanie ma charakter moralny lub niemoralny? Według jakiego kryterium można to ocenić? (kryterium wspólnego DOBRA)

7. Uczniowie próbują zdefiniowania wspólne DOBRO – jego istotę i składowe oraz sens orientowania się na nie w życiu społecznym. Edukator/ka może przekazać uczniom ideę wspólnego DOBRA na podstawie fundacyjnego opracowania na temat wartości moralnych lub przeczytać jej opis.

8. Edukator/ka rozpoczyna dyskusję nad obecnością lub brakiem wartości moralnych we współczesnym świecie na przykładzie Internetu, mediów, gier (wspomniana w opowiadaniu gra „Niebieski wieloryb” prowadząca do samobójstw, hejt w sieci).

Do przemyślenia po zajęciach:

Czy kryterium wspólnego DOBRA jest ważne? Jak można je opisać/zdefiniować? Jakie są skutki kryzysu wartości moralnych, czyli odejścia od nich przez wielu ludzi? Czy obecny kryzys ekologiczny ma związek z zaniechaniem działania w zgodzie z wartościami moralnymi?